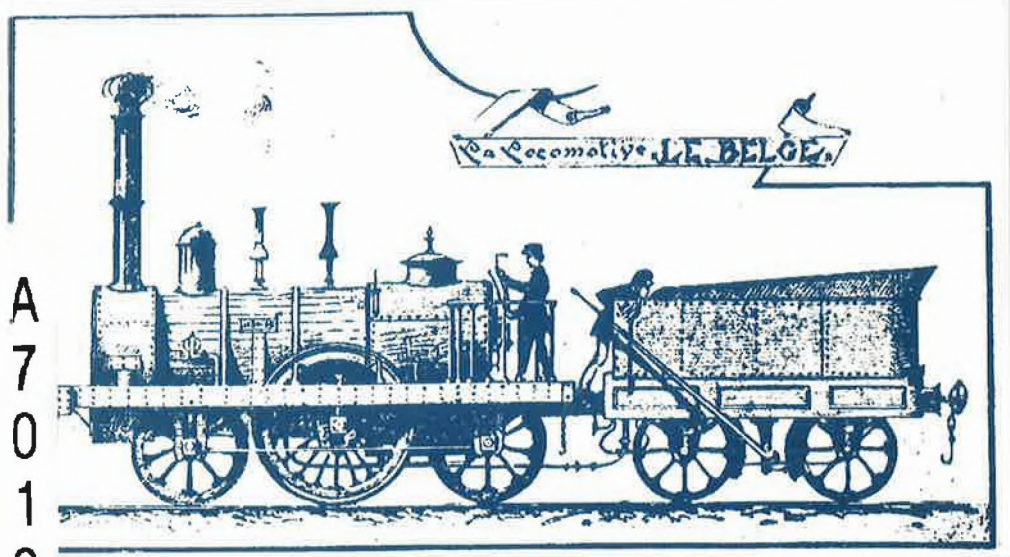

GIDS

VOOR DE SPOORLIJN

KORTRIJK - BRUGGE

A
7
0
1
0
4
3

DE WESTVLAAMSE

NOORD - ZUID - VERBINDING

door

Aimé PILLEN

Westvlaams Verbond van Kringen voor Heemkunde

1991

D / 1164 / 1991 / 1

I KORTRIJK - BRUGGE

HET LEIEDAL

Het voormalige Station van Kortrijk, door het luchtbombardement van 21 juli 1944 gedeeltelijk vernield. (Foto Stadsmuseum Kortrijk)

Het station van **KORTRIJK** was in de Tweede Wereldoorlog voor de Duitse bezetters zo belangrijk dat het op 21 juli 1944 door een geallieerd bombardement verwoest werd. Enkele jaren later herrees het ter plekke, ten zuidoosten van de oude stadskern, maar zonder overkapping. Vanuit de rijdende trein zien we rechts op een plein het conservatorium, de concertstudio en Radio 2 West-Vlaanderen (de enige openbare Vlaamse

radio die niet vanuit een provinciehoofdstad uitzendt). Daar stond vroeger de gevangenis, tot ze op 26 maart 1944 zwaar werd gebombardeerd. Daarbij kwamen meer dan zeventig politieke en andere gevangenen om het leven en stelden een zestal zichzelf in vrijheid. We sporen boven de Zandstraat en bij café Goliath boven de Magdalenastraat, sinds de middeleeuwen een stuk van de kortste weg naar Rijsel. Er volgt een panorama van de oude stad.

Op de rechteroever van de Leie zie je twee gotische kerken: Sint-Maarten alsook de twee torens van Sint-Michiël en de jezuïeten. Op Overleie, de linkeroever, torent het bisschoppelijke Sint-Amandscollege met de kabeltelevisie naast de neogotische Sint-Elooiskerk.

Bij de spoorbrug De drie duikers rijden we over de Leie. Op het einde van de vorige eeuw werd ze The Golden River genoemd, omdat het water bijzonder geschikt was om vlas te roten. Maar roten is een soort rotten, waardoor de vlasvezels niet meer samenhangen. De rivier was in het rootseizoen biologisch dood en heel de streek rook, tot het in de tweede wereldoorlog verboden werd vlas in de Leie te roten. Een schimpnaam voor de Kortrijkenaren, die zichzelf graag Kortrijkzanen noemen, suggereert een andere reuk: Leiepissers. Over de Meensesteenweg ligt het Guldensporenstadion van de Koninklijke voetbalclub Kortrijk. In 1971 ontstond KVK door samenvoeging van Kortrijk Sport (in 1901 als Sporting club courtraisien geboren) en Stade (in 1923 opgericht). In *Het verdriet van België* typeert Hugo Claus de rivaliteit tussen die voetbalclubs.

In **HEULE**, een deelgemeente van Kortrijk, ligt naast de O.-L.-Vrouw-van-Fatimakerk een sportcentrum. We sporen over de beek die aan de plaats haar naam gegeven heeft. De Warandekapel heeft een gevelsteen met 1742 als oudste jaartal. Op een 'torenkot' staat een kleine standaardmolen: de enige vlaszwingelmolen in de Leiestreek, hoewel er omstreeks de eeuwwisseling meer als twintig vlasmolens werkten. Ivo Deprez zijn molen draaide van 1867 tot 1913, toen hij ermee ophield om de houtachtige deeltjes tussen de vezels van het hewerkelijke vlas

De oude vasmolen in Heule.

uit te slaan. Voorbij de Kortrijkse groothandelsmarkt rijden we onder de ringweg, langs het industriepark Heule-Kortrijk gerealiseerd door de intercommunale Leiedal.

Na een stukje **KUURNE** met de boerderij Dissegoed komt **LENDELEDE**, waar nog 65 % van de grond voor de landbouw bestemd is. We rijden onder de **N36**, die de **N50 Kortrijk-Brugge** met de **A17 Doornik-Brugge** verbindt. Toen de spoorlijn van Brugge uit aangelegd werd, kreeg ze de naam Drogenbroodroute: de arbeiders verdienden amper genoeg om er een brood mee te kopen. In 1847 werd dat loon nog verlaagd, waardoor bij de spoorwegarbeiders in Lendelede en Ingelmunster een staking uitbrak.

HET MANDELDAL

Op de waterscheiding die de grens trekt tussen het stroomgebied van de Leie en dat van de Mandel, staat in **INGELMUNSTER** 25 m boven de Hoge Doorn-heuvel de romp van de Doormmolen. In 1817 is die stellingmolen gebouwd, uit jaloersheid op een familie die in hetzelfde dorp een paar jaar vroeger een molen gebouwd had. In 1893 schoot de draaiende Doormmolen door een felle wind in brand. Zoals in de 'Viermeulen van Meesemacker' uit het Frans-Vlaamse Looberghe zouden er in de Doormmolen een miljoen bakstenen verwerkt zijn.

Het Kapelhof in Ingelmunster

In 1845 had de Engelse concessiehoutler de spoorlijn via Lendeledde en Izegem gepland, maar de kasteelheer van Ingelmunster wist de uitvoering van dat plan te verhinderen. Net vóór het station, waar alleen de L-trein stopt, wordt een voedenfabriek als kerk hergebruikt en in het vrijstaande huis naast de overweg vervangt de pastoor de fabriekseigenaar. Tussen kerk en pastorie kun je even aan de overkant van de weg het Kapelhof zien. Daar stopte in de achttiende eeuw de diligence naar Gent. Over het Roeselare-Leie-kanaal ligt het natuurgebied Tussen Mandel en vaart, waar de werkgroep De huizerd probeert een kikkerpaanplaats tegen sluikstorten te beschermen. De rechteroever heeft een jaagpad. Dat landschap inspireerde de dichter Joris Denoo in de trein: *Zo'n kanaal als een hut met boten erop*.

We bereiken **EMELGEM**, dat op 1 januari 1965 met Izegem werd samengevoegd, toen de overstromende Mandel de verbinding tussen de twee plaatsen verbrak. Bij de brug over het kanaal wordt in de Sint-Pieterskerk (met een Romaanse toren) O.-L. Vrouw aangeroepen om huilende kinderen te bedaren.

Aan het IC-station van **IZEGEM** staat de stedelijke elektriciteitscentrale met een beschermde tandem-compound-stoommachine uit 1937. Nog altijd laat de voormalige schoenenfabriek Eperon d'Or - in art deco - zien dat ze hofleverancier van België en Luxemburg geweest is. Voorbij de haven ligt het industriepark Mandeldal. Je leest op een reclamebordje 'autoschilderij' en een beetje verder ligt een autokerkhof. Over het kanaal zie je de dorpskom met de Sint-Janskerk van **KACHTEM**, nu een deel van Izegem. Het dorp had nog in de jaren vijftig een stationnetje, maar de wegeaanleg heeft Kachtem felijk versnipperd.

In **RUMBEKE**, een deelgemeente van Roeselare, rijden we onder de A17, voorbij café Kazand en de nogal ingekapselde Kazandmolen: gedeeltelijk berg- en gedeeltelijk stellingmolen, gebouwd in 1813, uitgebrand in 1954 en gerestaureerd in 1965-'67.

Izegem, voormalige schoenenfabriek (Gouden Sporen van vroeger).

ROESELARE, een van de belangrijkste binnenhavens van het land, heeft veel veevoederbedrijven bij de kop van het Roeselare-Leiekanaal. Dat is in 1872 geopend: nu kan de scheepsruijme er duizend ton bedragen. Hoewel het kanaal in Roeselare doodloopt, is het in feite een soort kanalisatie van de Mandel die als een antenne op de Leie staat. Ook uit Nederland worden goederen aangevoerd. Bij het IC-station duikt de neogotische O.-L.-Vrouwekerk op. Langs de lijn is er een spoorwerkplaats, bij de NMBS de betonwerf genoemd.

In **BEVEREN**, een deel van Roeselare, staat op een industrieterrein een fabriek van Philips. In Gits, een deelgemeente van Hooghelede, rijst de Grijspeermolen, een standaardmolen met lokwieken (een soort verbeterde wieken). Hij komt uit Westkapelle en het oudste gedeelte dateert van 1771. Merkwaardig is dat molenaars de kant van de wieken in Vlaanderen de achter

Roeselare, kop van kanaal. Een Nederlander in Roeselare.

kant noemen en in Nederland de voorkant. Wie heeft de achterkant van het gelijk? Bij het vroegere stationsgebouw - nu het lokaal van de kasteelvink - staat, naast het Dominiek Savio-instituut voor mindervaliden, het kasteel Mariasteen. Daar is in 1963 de Werkplaats voor aangepaste arbeid Gits (WAAG) als eerste beschutte werkplaats in Vlaanderen geopend.

HET HOUTLAND

Bij de aanleg van het Westvlaamse spoorwegnet lukte het de deken van Roeselare, die ook parlamentslid was, om zijn stad te behoeden voor de 'zederverwildering' die een spoorwegknooppunt z.i. zou meebrengen. Daarom ontstond het knooppunt in **LICHTERVELDE**. Van ver zie je de Sint-Jakobskerk, toren en station werden in oktober 1918 door de Duitsers opgeblazen. Hier kruisen twee spoorlijnen elkaar: Brugge-Kortrijk en De Panne-Gent. Bij de overweg aan het station is er een verkeersknooppunt ontstaan dat door de ringweg ontward kan worden. Lichtervelde heeft een interregio-station: de L-trein Kortrijk-Zeebrugge en de IR-trein De Panne-Gent stoppen er, maar de IC-trein Brussel-Kortrijk-Oostende rijdt door.

Bij het IC-station van **TORHOUT** ligt er een perceel met afvalbakken. De stad is de hoofdplaats van het Houtland: een oud cultuurlandschap met bomen (b.v. wilgen, populieren en elzen) en hagen rond akkers en weilanden. Van de hei resten er nog twee soorten: de grauwe dophei, die in Vlaanderen zeldzaam is; en de gewone, die er nog minder voorkomt.

VELDEGEM heeft geen station meer. De gemeente ontstond in 1919, vooral ten koste van Zedelgem, maar ging in 1977 in het vergrote Zedelgem op. Het station van **ZEDELGEM**, waar alleen de L-trein stopt, heeft tot 1981 beschikt over het enige stukje dubbelspoor tussen Brugge en Torhout; toen is door de elektrificatie het dubbelspoor over het hele traject Brugge-Torhout uitgebreid. In 1816-'47 legde de Société anonyme des chemins de fer de la Flandre occidentale van de Engelse groep Richards & Co. tussen Brugge en Kortrijk een enkelspoor aan. De 'Ijzeren Weg van West-Vlaanderen' rendeerde niet, werd aan een nieuwe onderneming overgedragen en in 1907 door de Belgische staat overgenomen. Bij de herindeling van het net zag en ze het

Gris, Grispeermolen.
Wie heeft de achterkant van het gelijk ?

baanvak Torhout-Kortrijk als een verlengstuk van de lijn Oostende-Torhout. De nieuwe lijn kreeg in 1910 een dubbelspoor; alleen tussen Brugge en Torhout bleef een enkelspoor liggen, hoewel er al bij de aanleg van de lijn Brugge-Kortrijk (52 km) grond onteigend was voor een dubbelspoor.

In **LOPPEM** (gemeente Zedelgem) rijden we onder de E40 en de A17, voorbij een recreatieoord met een openluchtzwembad ontstaan uit een zandwinningsput. We zien de neogotische benedictijnenkerk van Steenbrugge bij ASSEBROEK, een Brugse deelgemeente. Een werkplaats voor spoorwegmaterieel van BN, voorheen La Brugeoise et Nivelles, is er in SINT-MICHIËLS, een andere deelgemeente van de Westvlaamse hoofdstad. Drie torens van BRUGGE kunnen we al lang zien: de Sint-Salvatorskathedraal (100 m), het belfort (83 m) en de O.-L.-Vrouwekerk (122 m). Het station, ten zuidoosten van de vestingen, is op 1 april 1939 opengesteld. De voorstanders van de nieuwe zakelijkheid ergerden er zich aan dat Brugge wéér een neogotisch station kreeg, maar Raymond Brulez schreef: ***Laat de dingen schijnen wat ze niet zijn!***

Nu ondergaat het IC-station een verjongingskuur. Eerst is van de wachtkamer een jeugdcafé gemaakt, omdat Brugge het grootste aantal scholieren in West-Vlaanderen telt.

II RETOUR

BRUGGE-LICHTERVELDE

Het voormalige station van Brugge.

'Attentie! Over enkele ogenblikken rijdt de trein naar ... Warschau en Moskou het station binnen.' Elke dinsdag en zaterdag stopt hij in het station van **BRUGGE**. De trein is altijd een beetje dromen.

1936	P	Oostende 18.49	10	1936
A	4005			
7B	1841	IC Oostende 18.54	10	2002
	515			
4A	1856	IC Köln Hbf 22.27	9	2023
4		Best. GP 19.12 — Amsterdam 19.51 Bremen 19.51 — Barmen 20.13 Essen 20.15 — Leipzig 20.55 Münster 20.15 — Wuppertal 20.15 Köln 22.12		
10		Köbenhavn 09.10		
		Köln Hbf 22.40 — Düsseldorf Hbf 23.12 Essen Hbf 23.42 — Münster Hbf 00.32 Osnabrück Hbf 01.02 — Bremen Hbf 02.14 Hamburg Hbf 03.22 — Puttgarden 05.18 Rødby 06.40 — Høje Taastrup 08.53		
5		Warszawa ② ⑤		
		Moskwa 14.41		2024
		Köln Hbf 22.44 — Düsseldorf 23.16 Essen Hbf 23.50 — Dortmund Hbf 00.26 Hamm (Westf) 00.46 — Hannover (Hbf) 02.34 Helmstedt 03.44 — Marienborn 04.03 Berlin-Wansee 06.27 — Berlin-Zoo 06.43 Berlin-FR 07.06 — Berlin Hbf 07.36 Frankfurt (O) 08.57 — Kłodzko 09.53 Rzepin 10.15 — Poznań 13.53 Warszawa-Centr. 17.50 — Warszawa-Wsch. 18.04 Terespol 21.20 — Brest 23.58 Minsk 05.31 — Smolensk 09.17		2024
6				2024
9	1854	IC Oostende 18.54	10	2027
	328			569
				2029
				5161
	1856	L Zeebrugge 18.56		

Brugge, Dienstregeling,
De trein naar Moskou,

Brugge, Psychiatrisch Instituut.

Rechts passeren we in **SINT-MICHIELS** het Psychiatrisch instituut en het domein 'Ter groene poorte' - een scholencomplex dat de Bruggelingen 'het glazen kot' noemen, met een recreatiepark. Tot in de jaren vijftig was het domein een buitenverblijf van de Brugse bisschop.

In **LOPPEM** zien we café De Lekpot in de verte. Daarmee bedoelden ze geen pot waarin je iets laat lekken, maar een snoeper of likkepot. In **ZEDELGEM** is er industrie bij het station: Clayson, een gieterij en Superia. Even voor het station van **TORHOUT** zien we de zate of grondslag van de uitgebroken spoorweg naar Oostende. Van mei tot september bloeien daar veel kruiden en komen er veel insecten voor. Pogingen om 'museumlijn 62' voor stoomlocomotieven en spoorfietsen te behouden, mislukten uiteindelijk. Een voetbalveld, een begraaf-

Loppem, De Lekpot.

plaats, scholen, de gotische Sint-Pieterskerk, een belastingskantoor en een vredegerecht volgen elkaar vreedzaam op. In **LICHTERVELDE** hebben het aluminiumbedrijf Remi Claeys en een olieslagerij zich bij het station gevestigd.

Torhout, Vrederecht en Belastingkantoor.

GITS-INGELMUNSTER

In **GITS** is nog café De tramstatie te zien, maar zoals overal elders in de provincie - behalve aan de kust - is ook hier de tram verdwenen. Vóór we het station van **ROESELARE** binnenrijden, verschijnen de neoromaanse Sint-Amands- en de laatgotische Sint-Michielskerk. Op het stationsplein staat er ter ere van de beeldhouwer Jules Lagae een muur naast een fontein met twee badende kinderen. Een jongen van dertien uit de rijks-middenschool en een meisje van veertien uit de broedersschool stonden model. Voorbij café De wonder (sic) rijst de neogotische

toren van de Sint-Petrus- en Pauluskerk van **RUMBEKE**.

Roeselare. Badende kinderen.

't Stroomke is een gehucht van **KACHTEM**, benoemd naar een beekje dat onder het kanaal verdwijnt en in de Mandel uitmondt. Daar staat er nog een eest, waar cichoreiwortels op een van onderen verwarmde vloer gedroogd en gemalen worden. Streuvels beschreef dat vuile en ongezonde werk in Het leven en de dood in den ast. Cichorei was in de vorige eeuw een populair surrogaat van koffie; door de welvaart verdwenen veel eesten uit het midden en het zuiden van West-Vlaanderen.

In **IZEGEM** is op een zijmuur van het stationgebouw de plaatsnaam ouderwets gespeld. Onmiddellijk voorbij dat gebouw

Kachtem, Eest.
Leven en dood in de Ast !

stort zich een brug op het hart van de stad. Toch gaat er rust uit van het classicistische kasteel Het Blauwhuis van de familie Gilles de Pélichy, waar zelfs een Brugse burgemeester geresideerd heeft. De Emelgemse brug ligt op de plaats waar de Duitsers in de eerste wereldoorlog een houten ophaalbrug over het kanaal gelegd hebben. Tussen hun munitiedepot bij het kasteel en die brug moesten Italiaanse krijgsgevangenen in mensonwaardige omstandigheden een weg aanleggen. Die weg heet nu Italianenlaan en loopt naast het Vrij technisch instituut. De overwegafsluiting in **INGELMUNSTER** bestond tot 1940 uit een rolhek; de Duitsers vervingen het door slagbomen. Toen Arthur Verthé in 1959 uit de hoofdstad van de Belgische kolonie naar zijn geboortedorp teruggekeerd was, luchtte hij zijn hart: ***Terug in het land van de gesloten barenen...***

Izegem van toen: Izeghem in art déco.

LENDELEDE-KORTRIJK

LENDELEDE ligt op een helling (waarop -lede wijst): een heuvelrug tussen Mandel en Leie, een bufferzone tussen de Roeselelaarse en de Kortrijkse regio. Toen de regering in de jaren zeventig veel gemeenten samenvoegde, werd Lendelede toch geen stukje van Izegem of Kortrijk, maar stak het de vlag uit om zijn behouden zelfstandigheid te vieren. Op de grens van Lendelede, Kuurne en Heule ligt **SINT-KATHARINA** of 'Sente', waar de neoromaanse Sint-Katherinakerk net in Kuurne staat. In de buurt staat een vogelmast voor de schietwedstrijden van het schutters

Sint-Katharina, Kerk.

gilde. Het stationnetje is al in de jaren vijftig afgeschreven en nu zijn alle sporen ervan verdwenen.

Een verre afstammeling van Ferdinand de Lesseps, de promotor van het Suezkanaal, heeft het omwalde neoclassicistische Rattenkasteel in **HEULE** bewoond. Volgens een legende schuilde er ooit een kapelaan die geweigerd had de eed van trouw aan de Franse Republiek af te leggen. Bij de neoclassicistische Sint-Eutropiuskerk staat het moederklooster van de Zusters van Liefde van Heule. Het station van Tineke haar dorp werd door de Belgische Spoorwegen aan de stad Kortrijk verhuurd, die besloot om er een lokaal voor jeugdverenigingen van te maken.

Langs de Meensesteenweg in **KORTRIJK** ligt het Sint-Janskerkhof. Daar werd in 1916 haastig de 35-jarige passionistenbroeder Isidoor De Loor begraven. In 1952 brachten ze zijn stoffelijk overschot naar de Sint-Antoniuserkerk over: in 1984 werd hij zalig verklaard. Over de Leie is de provincie vertegenwoordigd door een technisch instituut, een industriële hogeschool en een

Heule, Rattenkasteel
Legendarisch,

zwembad. Rechts in de zijstraat tegenover de uitgang aan de achterkant van het station staat de protestants-evangelische kerk van de gemeente Kortrijk-Roeselare. Het kerkgenootschap ontstond in 1872 voor Engelstalige vlashandelaars uit Ierland.

Gezelle ergerde er zich aan dat hij in het Kortrijkse station alleen maar 'Courtrai!' hoorde roepen. Streuvels beklagde er zich over dat de Duitsers in 1914 een vreemde tweetaligheid invoerden: 'Bahnhof Courtrai'. Nu horen wij, via de intercom van de intercity, in een eentalig Nederlandse mededeling het eindpunt van onze reis bekendmaken: 'station Kortrijk'.